

TÉNYEK ÉS NÉZETEK

(1968. bika hava)

Folyóiratok pénzelése — vagy halálos ítélete

Évek óta nem tudják rendezni a folyóiratok pénzelésének kérdését. Emiatt nemcsak a megjelenő lapok szenvednek, hanem lehetetlen új folyóiratokat indítani, pedig szükségesek lennének. A Horvát Szocialista Köztársaság kulturális tevékenységet fejlesztő alapja most olyan állaspontra helyezkedett, hogy a folyóiratok pénzelését új alapokra kell fektetni. Ezzel vélik megoldani a jelenlegi — cseppet sem rózsás — helyzetet, megtalálni a kivezető utat.

Elsősorban pontos programot kérnek a szerkesztőségektől. A folyóiratnak szánt összeget pedig csak akkor utalják át véglegesen, ha a program megvalósult.

Ellentétben az eddigi rendszerrel, amikor is az alap megtérítette a folyóirat kiadásával előállt veszteséget, ezentúl csak a folyóirat kiadásának költségeihez való hozzájárulásról lehet szó. Például: egy folyóirat előfizetéséből, eladásából befolyik bizonyos összeg; ehhez a folyóirat kiadója is hozzáad valamennyit lehetőségeihez képest. Az alap minden így befolyt új dinárra maga is ad egy új dinárt. Azt nem kérdezik, elegendő lesz-e az így összeállt pénz a folyóirat kiadásához. Vállaljon áldozatot a kiadó is! — vélik az alapon. Arra azonban nem gondolnak, hogy a kiadó áldozatot vállalhat, veszteséget azonban — mint gazdasági vállalat — nem. Viszont az előbb felvázolt elképzelés arra épít, hogy a kiadónak vesztesége van a folyóirat-kiadásából. Ki lesz hajlandó ilyen körülmények között folyóirat-kiadásra vállalkozni?

Ha ez a rendszer életbe lép, az egyedüli megoldás a folyóiratok árának emelése, ez pedig természetesen kihat majd a példányszámra — lényeges, tehát végzetes csökkentést idézhet elő —, s akkor mi értelme a megjelenésnek? Ha nem tudtunk olyan körülményeket teremteni, hogy a folyóiratok előállítási költségei minimálisak legyenek, eladási áruk pedig megfeleljen az érdeklődők, vásárlók lehetőségeinek, akkor az alap, mely azért van, hogy a folyóiratokat támogassa, ne a saját hozzájárulását csökkentse, hanem keressen olyan forrásokat, melyekből a megnövekedett szükségleteket is fedezheti. Mert csak így teljesítheti kötelességét.

Mi legyen a gyerekkel?

Újvidéken értekezletet tartottak azokkal a magyar szülőkkel, akiknek gyermekei szerb tannyelvű iskolába járnak. Az értekezlet csak félig — pontosabban: tizedrészt — sikerült, mert a meghívott kb. 500 szülő közül kb. 50 jött el.

Sokféle oka van annak, hogy magyar szülők nem anyanyelvi iskolába járatják gyermekeiket; erről szoltam már ebben a rovatban. S most újabb kifogásokat hallottunk. Mindennek alapján egyre inkább arra a meggyőződésre jutok, hogy ezek a szülők — egy részük elmondta, hogy gyermeke már nemcsak az iskolában, hanem otthon, barátaival sem anyanyelvén beszél — közönyösek az anyanyelv használatának kérdésében, az anyanyelv problémáját teljesen elhanyagolhatónak tartják, megvannak nélküle, sőt, ki merem mondani: az a benyomásom, hogy van olyan vélemény is, mely szerint ez a mi anyanyelvünk akadályja a gyermekek érvényesülésének. S ez az, ami a legtöbb aggodalomra ad okot. Valami történt ezekkel az emberekkel, teljesen téves, káros, tarthatatlan nézetek alakultak ki bennük. Csak az anyanyelvbe, az anyanyelv használatának szükségességébe, jogosságába és helyénvalóságába vetett bizalom helyreállítása, az anyanyelv erejébe vetett hit vezetheti vissza az embereket arra az útra, amelyen járni természetes, amelyen járni jogunk és kötelességünk, amely ma nálunk az egyedül helyes út.

Az anyanyelvi iskoláztatás nem bezárkózás, nem okozhat semmiféle korlátozást. Jog és szükségszerűség, az emberi egyenlőség egyik feltétele. De azt se feledjük el, hogy az anyanyelv ismerete az alapja más nyelvek tanulásának, ismeretének is, s ahogy a saját érdekünkben meg kell tanulunk a velünk együtt élő népek nyelvét, ahogy emberi értékünket emeli és egyéniségünket teszi teljessé a szerbhorvát vagy a szlovén vagy más délszláv nyelv ismerete, s ahogy okvetlenül tudnunk kell egy vagy több világnyelvet, mert e nélkül nem lehetünk teljes értékű emberek — s ma már mind többen és többen érzik az idegen nyelvek tanulásának szükségét —, úgy kétségtelen, hogy az anyanyelvi iskoláztatás nélkülözhetetlen eleme minden további tanulásnak, akár nyelvekről, akár szakképesítésről van szó.

S ha ez így van, akkor az anyanyelv tökéletes ismerete a közéletben, a mindennapokban való szereplésnek fontos feltétele.

Két sürgős tennivalót említenék itt meg, melyek hozzájárulnának a bizalom helyreállításához. Az egyik az elemi iskolák hálózatának olyan irányú átszervezése, hogy magyar nyelvű tagozatok a helységek minden részében, legalábbis könnyen megközelíthető helyen legyenek, a másik pedig — a továbbtanulás biztosításának érdekében — magyar tannyelvű középiskolák, technikumok, iparitanuló-iskolák nyitása minden olyan helységben, ahol erre szükség van. A feltételeket pedig, tehát az anyagiakat, meg kell teremteni, ha az iskolára szükség van.

A fentiekkel kapcsolatban kell szólnom a magyar tannyelvű pedagógiai főiskola megnyitásának problémájáról is.

Több mint két évtized tapasztalatai azt mutatják, hogy a magyar tannyelvű tagozatokon az egyes tantárgyak tanítása főleg azért nincs mindig kellő színvonalon, mert a pedagógusok nem anyanyelvükön készülnék hivatásukra. (Vannak szülők, akik azt állítják, hogy gyermekeiket azért nem járatják magyar tagozatokra, mert ott a pedagógusok nem olyan képzetek, mint a szerbhorvát nyelvű tagozatokban. Amennyi túlzás, elfogultság, sőt kisebbségérzés érzés van ebben, annyi igazság is.) Ha azt akarjuk, hogy tökéletesedjen a tanítás a magyar tagozatokon, akkor okvetlenül szükséges egy olyan pedagógiai főiskola megnyitása, amely magyar nyelven készítené elő az elemi iskolák felső osztályaiban dolgozó tanárokat. Ezt főleg azért kell hangsúlyozni, mert a főiskola megnyitása érthetetlen, de meglehetősen határozott ellenállásba ütközik.

Ha megtörténik az iskolahálózat átszervezése, ha több nemzetiségi középiskola nyílik, ha a nemzetiségi pedagógusképzés kérdése meg-

felelően oldódik meg, ha a közvélemény és a közvélemény irányítói többet törődnek a nemzetiségi iskolák ügyével, akkor majd kevesebben teszik fel a kérdést a tanév eleji beiratkozások alkalmával: Mi legyen a gyerekekkel?

Egy újjászületett folyóirat

Huszonharmadik évfolyamába lépett a legrégebb belgrádi irodalmi folyóirat, a *Književnost*, mely az utóbbi években arról volt ismert, hogy állandóan több hónapos késéssel jelent meg, munkatársainak köre egyre szűkült, tartalma egyre szürkült, olvasója alig volt, s irodalmi körökben nem számított komoly tényezőnek.

Most új szerkesztőség került a lap élére (Zoran Mišić mint főszerkesztő, Svetlana Velmar-Janković és Ivan V. Lalić mint szerkesztők). A folyóirat külalakban is megváltozott, új formátumban, érdekes technikai kivitelezésben jelenik meg.

S ami a fő, tartalmilag felfrissült, újjászületett. Gyökeresen megváltozott, kibővült munkatársainak gárdája, s a mostanáig megjelent három szám arról tanúskodik, hogy elképzelésben, szerkesztésben, a közölt anyag szempontjából, alaposan különbözik a többi belgrádi folyóirattól: megtalálta hát sajátos útját, kialakította a maga arculatát.

Munkatársai között megtaláljuk Jovan Hristićet, Danilo Kiš, Ljubomir Simovićot, Bora Ćosićot, Taras Kermaunert, Miodrag Pavlovićot, Pavle Ugrinovot, Sveta Lukićot és másokat, tehát igen jelentős nevek jelennek meg a folyóirat oldalain. Színvonalas, érdekes, változatos írásokat olvashatunk az eddig megjelent számokban, s mindig kíváncsisággal várjuk a következőt.

Azt hiszem, ez a jó folyóiratok egyik legfontosabb tulajdonsága.

Felelősségről és feladatokról

E rovat lezárása után jelent meg a Magyar Szóban Gerold László írása, melyet Szabadkán olvasott fel az Életjel Új Symposion-estjén. Úgy érzem, ez az írás elég pontosan — s nálunk talán először ilyen összefoglalóan és szókimondóan — fejezi ki kulturális helyzetünket, szellemi életünk sivárságát, azt a közönyt, mely most már nem abban nyilvánul meg, hogy „horkol a dagadt disznóhizlaló, a százlancos gazda gutaütötten emészti az esti vinkót meg a paprikást”, mint Szenteleky idején, de pusztít most is, Fiatok, Škodák és Peugeot-k árnyékában, a tv mindent szájbarágó, ostobaságokat is szuggesztíven találó, megigéző képernyője előtt, egy olyan korszakban, amikor a sport, főleg a labdarúgás iránti érdeklődés minden mást háttérbe szorít.

Ha csak a honi magyar irodalomról volna szó, akkor azt mondanánk, hogy hát persze, egy Tamási és Németh László, egy Illyés Gyula vagy Déry Tibor, a klasszikus magyar és a külföldi irodalom mellett a mi íróink nem állják meg helyüket, nem vehetik fel velük a versenyt, mit akarunk, a csekély példányszám reális. De a közöny nemcsak az irodalom iránt nyilvánul meg. A Magyar Szó hány olvasója olvassa a lap kulturális rovatát hétköznapi vagy a Kilátót vasárnap? És általában, hány magyar nem a Magyar Szót olvassa, hanem a Večernje novostit vagy a Dnevniket, nem a 7 Napot vagy a Dolgozókat, hanem a VUS-t vagy a Čiket, hogy a filmlapokról ne is beszéljünk. Persze jobbak a fővárosi lapok, színvonalasabbak, gyorsabban, részletesebben tájékoztatnak. De a mi lapjaink mondanak valamit nekünk, ami más lapok-

ban nincs meg, s ez természetes. Ez a többlet, ez nem kellene? Mint ahogy a magyar szülők egy része sokallja a magyar iskolák heti három-négy órás többletét, ami a magyar nyelv órából származik? Vagy vegyük a rádiót. Hányan hallgatják csak a Muzsikaszó, jó kívánság és a hasonló műsorokat, viszont a kulturális, irodalmi adások kezdetén egyszerűen kikapcsolják a készüléket... Aztán a művelődési egyesületek városokban, falun... A lenézett, megszüntetett művelődési egyesületek, amelyek ügyetlenül, botladozva, de adtak valamit az embereknek anyanyelvükön. Ne csodálkozzunk hát, hogy „haldoklik a kisvárosi kultúra”, habár nálunk épp ez volt a tömeges kultúra alapja. Biztos, hogy voltak Zomborban és Zrenjaninban, Zentán és Verbászon lelkes emberek, fáklyavívők, de egy magasabb kultúra, az állítólagos integráció nevében kivettük a fáklyát a kezükből, csakhogy nem emeltük a magasba, hanem hagytuk kihunyni a lángját. S nem jutottunk sehova.

Es most nyugszunk babérainkon.

Van jól működő könyvkiadásunk, van egy rádió, melynek műsora jórészt a jugoszláviai magyarságnak szól, van a tv-ben heti három adásunk, vannak lapjaink, egy színházunk, katedránk... Csak könyveinknek nincsenek olvasói, csak a lapok olvasóinak száma is morzsolódik, csak színházunknak alig van közönsége. Csak a tanszék végzett hallgatóit nem várják katedrák az iskolákban...

Írók és olvasók felelőssége — mondja Gerold. Másoké is, mindannyiunké. S ha kimondtuk ezeket a szavakat, akkor vállaljuk a többit is: felelősség után a feladatokat. A helyzetet változtatni kell, a hibákat kiküszöbölni, a bajokat orvosolni, visszaadni az olvasókat a könyveknek, visszaadni a nézőket a színpadnak, visszaadni a diákokat az iskoláknak...

„... ez a mi munkánk; és nem is kevés.”

Tiltakozások

Közvéleményünk rokonszenvenvel és érdeklődéssel figyeli a csehszlovákiai változásokat. A lengyelországi események azonban — tudósok, egyetemi tanárok, filozófusok félreállítása, megpecsételése, az antiszemitizmus feltűnése — csak aggodalmat válthatnak ki minden józan gondolkozású emberben. A jugoszláv tudósok, írók, filozófusok felemeltek tiltakozó szavukat az ellen, ami lengyel kollégáikkal — akikkel évtizedek óta együttműködnek — történik.

A Szerb Filozófiai Egyesület összejövételén elemezték a csehszlovákiai és lengyelországi eseményeket, s tiltakozást intéztek a lengyel hatóságokhoz a filozófusokkal szemben tanúsított bánásmód miatt. A tiltakozást számos kiemelkedő jugoszláv író, filozófus, szociológus, egyetemi tanár írta alá, többek között Petar Vujičić, aki lengyel írók műveinek hosszú sorát ültette át szerbhorvátra, aztán Mirko Kovač író, Vojin Milić, Nikola Milošević, Ljubomir Tadić, Zagorka Pešić-Golubović egyetemi tanárok, Vuk Krnjević, Sveta Lukić, Momčilo Milankov írók, Vuko Pavičević egyetemi tanár, Bora Ćosić író, Leonid Šejka festőművész, Antonije Isaković, Dobrica Ćosić írók — összesen 160 értelmiségi.

A Praxis című zágrábi filozófiai folyóirat szerkesztő bizottsága is foglalkozott a lengyelországi eseményekkel, különös tekintettel arra, hogy a szerkesztő bizottság két lengyelországi tagját is elbocsátották állásából. A Praxis szerkesztősége élesen tiltakozik a filozófusok, egyetemi tanárok elleni intézkedések miatt.

A Belgrádi Egyetem Bölcsészettudományi Karának több mint 1500 hallgatója levélben fejezte ki szolidaritását a varsói egyetem hallgatói-

val, s tiltakozott a lengyel egyetemisták és egyetemi tanárok elleni eljárás miatt. „A szabad bírálatot — mondják levelükben a belgrádi egyetemisták — semmilyen erőszak sem fojthatja el, akkor sem, ha látszólag a szocializmus eszményeire hivatkozik.”

Az egyetlen rendező

Hornyik Miklósnak a Képes Ifjúság április 6-i számában megjelent Pillantás a színpadok mögé című cikkében megdöbbenett egy mondat: „Virágh Mihály... az egyetlen rendezője a társulatnak.” (Ti. a szabadkai Népszínház magyar együttesének.) Ezt a mondatot persze csak akkor érthetjük meg teljes egészében, minden vonatkozásában, ha a riportban fellelhető többi tényrel hozzuk kapcsolatba. Azzal például, amit Dévics Imre mondott: „Faluhelyen csak kommersz darabokkal léphetünk fel. A vidéki művelődési házakban magántulajdon (!) a pénz, a művelődési házak vezetői a saját belátásuk szerint, vagyis a közönség igényeinek megfelelően (a kettő mégsem ugyanaz! — T. L.) szabják meg, hogy milyen előadásokat tartsunk... Ebből pedig az következik, hogy ügyes kockát kell csinálnunk, olyan darabokat kell műsorra tűznünk, amelyeket fiatalok és öregek, városiak és falusiak, igényes és igénytelen nézők egyaránt szívesen fogadnak. Ezért jut előtérbe a művészi játék. (!)”. Aztán: „Ösztöndíjat kellene előteremtünk... de pénzünk nincs.” S nem kevésbé vigasztalan, amit „az egyetlen rendező”, Virágh Mihály mond: „Színészeinknek alig van egy-két szabad órájuk. A napi munka: két-három próba és egy előadás. Iparosmunkának tartom azt, amit csinálunk.” Tehát világos: kevés a pénz, kevés az anyagi támogatás. (És valószínűleg az erkölcsi is.) A színház persze a közönségért van, de nyilvánvaló, hogy a közönség náluk ma még nem tudja megfizetni a színházjegyet. A társadalomnak kell támogatnia a színjátszást. De úgy látszik, erre kevés jut.

Hogy visszatérjünk a rendező kérdésére: egy színházban egyetlen rendező. S a vendégrendezők meghívására is kevés a lehetőség. Külföldről sem lehet állandóan hívni valakit, viszont nálunk csak az újvidéki rádióknak van képzett magyar rendezője. Marad hát az a lehetőség, hogy a színház vezető színészei is foglalkozzanak időről időre rendezéssel, vagy más nyelvű hazai színházak rendezői vendégként rendezzenek egy-egy darabot. Egyik megoldás sem megnyugtató, mert csak ideiglenes. Márpedig egy színház nem élhet bizonytalanságban. Sem anyagi, sem művészeti szempontból.

Fiatal magyar költőkről

Az új magyar költőnemzedékről szólt a budapesti Új Írásban Farkas László. Több érdekes szempontot vet fel, s lényeges megállapításokat tesz a fiatal magyar költőkre — de másokra is — vonatkozóan.

„Nem tudom felmenteni magukat a fiatal költőket sem, mert az utóbbi öt-tíz év fiatal gárdáját valami benuult tehetetlenség, enerváltság jellemzi. A körülmények és a fiatalok magatartása, tevékenysége egymással bonyolult kölcsönhatásban van, nem lehet az egyiket a másikkal magyarázni, nyíltan szembe kell nézni emezzel is.

Először is: nincsen »nemzedék-tudatuk«, jeleit is alig látni annak, hogy összetartozást éreznének vagy szorgalmaznának. Csoportosulásaik erőtlenekek és céltudat nélküliek, ha vannak egyáltalán. Alig ismerik

egymást, partizán-módra próbálják megvívni harcukat, elszigetelten, bátoratlanul, tétován.

Erőtlen ez a fiatal gárda abban is, hogy intellektusával, eszmélkedésével, véleményével részt vegyen közgondolkodásunk alakításában, a nemzedék szellemének kifejezésében. Alig ismerjük meg az ízlésüket: nagyon kevesen vállalkoznak esztétikai véleményük, költői példák, pályatársaik törekvéseinek elemzésére, méltatására. Nem vesznek részt, kevés kivétellel, a társadalmi-közéleti gondok, irodalmi problémák vitáiban. Lemondanak az összes többi műfajról, a publicisztika lehetőségeiről, a tudományos értekezésről. Nem keresik természetes szövetségeseiket a külföldi irodalmakban, de hogyan is keressék, amikor alig tudnak idegen nyelvet. Ez is nagyon jellemző, hogy a műfordításból legtöbbször kimaradnak, vagy csak nyersből fordítanak, ezzel megint csak a maguk önállóságát csorbítják. Nem is tudom, mit tudna kezdeni egy ilyen készületlen és passzív költői generáció az irodalmi pozícióval. Emlékszem egy »hatalom-átvételi« kísérletre, a pécsi költői találkozóra, ahol a felszólalásokból derült ki, hogy az irodalmi hatalom aspiránsai milyen szánalmasan felkészületlenek mind világnézetileg, mind irodalmilag, mind gyakorlati ismereteikben, tájékozódó képességükben.

Bizonyára életformájukban is hiba lehet. A lázas felfedezés, a külföldjárás és a hazai barangolás helyett, a mindent felkutató, mindent elolvasó, mindennel megküzdő tevékeny életmód helyett kit a negyvenórás pedagógus pálya és a családi élet gondjai tartanak fogva, ki a Hungária kávéházban üldögél és cseveg reggeltől estig, vagy a könyvtári vagy fizikai munka nyomasztó nyolc órája után. Nincs recept, nincs költővé-tevő életmód, és minden rossz körülménnyel szemben is lehet nagy költészetet teremteni, de ezek az elsorolt feltételek és körülmények nemigen kedveznek az alkotásnak.”

Nem lehet dekrétumokkal tehetséges költőket, új költőnemzedékeket teremteni, ez biztos. S a javulást, a változást csak abban az esetben várhatjuk, ha a tehetségek megjelenése olyan körülmények között történik, amikor a légkör, a helyzet megfelel, jótékony közege a tehetségek kifejlődésének, beérésének is.

A dervis és a halál után

Három díjat kapott *A dervis és a halál* című regényéért Meša Selimović; a regény eddig négy kiadásban jelent meg, most van sajtó alatt az ötödik. Orosz, lengyel, cseh, szlovák, bolgár, francia, német, szlovén és magyar nyelvű fordításban jelenik meg.

További terveiről nyilatkozott az író a zágrábi Vjesnik munkatársának. *A dervis és a halál* egy boszniai trilógia első regényének tartja Selimović, a másik rész gondolatát már régen hordozza magában. Az új, megírásra váró regény hőse Mustafa Bašeskija, aki a XVII. században élt. Mohamedán pap volt, szabad idejében pedig Szarajevó krónikása. Mindent pontosan lejegyzett a városról. Selimović kettős életet folytató személynek mutatja majd be: az egyik a nyilvános életet élő, a másik a magánember. Az egyik a nappal, a másik az éjszaka. Jelszava ez volt: „Istenem, segítsd az üldözött, de az üldözöttet is.” Mustafa Bašeskija — aki a regényben ugyanezen a néven fog szerepelni — homo duplex. Egyik személye sohasem ismeri meg a másikat. Nappal mindentől fél, éjszaka pedig keresi ellenfelét, mert e nélkül nem tud élni.

Selimović nyilatkozatában elmondja, hogy érdekes, bonyolult cselekménye, filozófiai és pszichológiai alapja lesz új regényének. Arra a

kérdésre, vajon új művével eléri-e, amit A dervis és a halállal elért, az író így válaszolt:

— Az író ezt sohasem tudja. Én mindig akadályokat állítok magam elé, hogy megszenvedjek. Az írókat nem kínozza a győzelem komplexusa, mint a labdarúgókat. Mi irunk, remélünk, rettegünk, s aztán lesz, ami lesz. Sajnálám, ha rosszat írnék, de azt hinném róla, hogy jó. Nemcsak az ötlet a fontos, hanem a kötőanyag is, amely sok részletből, mellékes dologból áll.

Az áruló színpadon

Sánta Ferenc, a nálunk is ismert író, a Húsz óra szerzője kisregényének, Az árulónak színpadi változatát mutatta be Éjszaka címmel a budapesti Katona József Színház. Nagyon érdekes megjegyzéseket fűz a darabhoz a Vigiliában Doromby Károly.

„Dolgozószobája csöndjében, az író látja vendégül készülő regényének alakjait, őket faggatja, vallatja azokról a kérdésekről, amelyek őt magát foglalkoztatják kiúttalan töprengéseinek során. Vajon kinek van igaza?

Sánta Ferenc... teljesen tárgyilagos marad a vitában, egyforma súllyal engedi érvényesülni az emberi boldogság és földi igazság előadott receptjeit, amelyekhez persze még egész sor mást is lehetne csatolni, hiszen világboldogító elképzeléseknek sose volt híjával az emberiség, csak a gyakorlati keresztülvitel akadozott rendszerint. S talán ez az oka annak is, hogy minden őszintesége és tisztessége ellenére Sánta Ferenc vállalkozása eleve kudarcra van ítélve, hacsak a szándéka nem terjedt túl azon, hogy egymás mellé állítson néhány elgondolkoztató monológot... Sánta Ferenc azonban olyan hévvel veti bele magát az önmagával folytatott vitába, hogy az embernek az a benyomása, ő hisz benne, hogy az általa fölvetett kérdés eldönthető. Pedig aligha dönthető el, és semmi esetre sem dönthető el a művészet eszközeivel.

Ami ennek a különös »éjszaká«-nak során elhangzik, az... alig haladja meg a jó és magas mércével mért publicisztikai szintet. Márpedig nincs olyan program a világon, amiről ne lehetne egy jó és meggyőzően hangzó vezércikket írni. Az írótól azonban nem azt várjuk, hogy az ilyen vagy olyan nézeteket megérvelje, hanem azt, hogy eszmét és emberi magatartást egyaránt kielemezzzen, átvilágítson és mérlegre tegyen. Ezt megteheti valóságos emberi sorsokon keresztül éppúgy, mint jelképes figurák fölhasználásával. Egy dolog azonban mindenképpen szükséges ahhoz, hogy az író ezt a mérlegretételt el tudja végezni. Nevezetesen az, hogy legalábbis önmaga számára végérvényes válasz legyen arra az ősi és alapvető kérdésre, amellyel minden katekizmus is elkezdődik, hogy »mi végre vagyunk a földön?«. Persze, elképzelhető, hogy az író nem talált még önmaga számára sem végleges választ erre a kérdésre. Ebben az esetben azonban sokkal izgalmasabbak lennének erre vonatkozó töprengései, mint a kísérlet arra, hogy igazságot tegyen egy sor nyilvánvalóan egyoldalú nézett között.

A probléma nem is az... eszményi társadalom elképzelése, leírása és meghirdetése, hanem a megvalósítása. Ez utóbbihoz pedig az író úgy járulhat hozzá, hogy segít föl kutatni az okokat, amelyek a megvalósítás útjába állnak, és hangot ad azoknak az erkölcsi követelményeknek, amelyek nélkül nincs emberhez méltó társadalom és együttélés.

A Katona József Színház kitűnő előadásban vitte színre Sánta Ferenc drámáját. A színészek dolgát persze jócskán megkönnyítette az izesen szép és hibátlan muzsikájú magyar nyelv, amelyhez hasonlót ritkán hallani színpadjainkon.”

Hiába emelték fel szavukat írók, fordítók, Kostić professzor megmarad eredeti elhatározásánál: a szövetségi köztámadástól követeli Henry Miller szerbhorvát fordításban megjelent műveinek betiltását és elkobzását, hivatkozással a BTK 189. szakaszára. A Politikában írt legújabb cikkében Kostić doktor kijelenti: reméli, hogy a köztámadás megteszi a szükséges intézkedéseket.

Ha az illetékes szerv eleget tesz Kostić követelésének, akkor sürgősen eljárást kell indítani még néhány irodalmi mű betiltásáért, többek között be kell tiltani a Gargantua és Pantagruelt, François Rabelais nálunk is megjelent klasszikus értékű regényét, mert ami a trágár szavakat illeti, nem marad el Henry Miller mögött, és még néhány irodalmi művet hazai és külföldi íróktól egyaránt, meg néhány színdarabot, filmet (apropó, filmet! Emlékszik-e dr. Kostić Makavejev filmjére, a Szerelmi esetre, melyben ő maga is megjelenik. Azon az ürügyön, hogy pornográf, mert van benne elég meztelen jelenet, azt a filmet is be lehetne tiltani!), sőt a képtárak falairól le kellene akasztani egy egész sor képet, melyek meztelen női vagy férfitestet ábrázolnak. És be kellene tiltani a Svet című hetilapot, mely kiadásán közöl meztelen nőket ábrázoló fényképeket, habár állandó munkatársai közé tartozik dr. Kostić is.

Na de legyünk türelmesek, és várjuk meg az ügyészség szavát Miller regényeinek esetéről. Érdekel bennünket ez az ítélet, habár tudjuk, hogy az ügyészség nem lehet kompetens irodalmi ügyekben. De Kostić követeléséről jogi szempontból is dönthet — az irodalom javára.

Tomán László